

Fridtjuv Berg, 1851 - 1916

En kämpe för frisinnade idéer,
en banbrytare och ledare för
en sann demokratisk folkbildning.

Fridtjuv Berg: "Alltifrån 1600-talet ha mina förfäder varit bönder och soldater och måhända är det från dem, som jag ärvt den blandning av bondens fredskärlek och soldatens stridslust, av vilket jag i det hela funnit mig väl."

"Liberal är den, för vilken personlighetskravets förverkligande är samhällslivets mening och den mänskliga utvecklingens innersta drivkraft."

Genom folkskolestadgan år 1842 fick landet ett rikstäckande nät av folkskolor. Det nära sambandet mellan kyrka och folkundervisningen kvarstod.

1. Kyrkoherden fick en självskriven ordförandepost i skolstyrelsen och hade därmed det lokala ansvaret för folkskolan.
2. Vid lärartillsättningar gällde samma bestämmelse som vid klockarval, vilket innebar att prästen vid val av lärare disponerade 33 procent av den samlade rösttyngden på stämman. Avsikten kan ha varit att underlätta att klockartjänst och lärartjänst förenades.
3. Kristendomsämnet betecknades som folkskolans viktigaste kunskapsämne, förberedelse för konfirmationsundervisningen.
4. Prästerna, "Församlingens lärare", fick tillsynsplikt i synnerhet över religionsundervisningen i folkskolan.
5. I tillsynsuppgiften ingick också att vid behov ge upplysningar och råd samt själva genom undervisning, förklaring och tillämpning göra de heliga lärorna levande i barnasinnets.

Folkskolan blev en skola för fattigfolket.

Fattigskola därför
att bönderna var snåla med medel,
att undervisningsmaterial i stor utsträckning saknades,
att prästerskapet betraktade folkskolan som en förberedande
religionsundervisning där man skulle lära sig läsa katekesen, psalmboken
och bibeln,
att skollokaler ofta var urusla,
att folkskollärarna var klen utbildade och dåligt avlönade,
att folkskollärarna fick bekymra sig för sitt dagliga bröd.
att undervisningsmetoderna var mycket primitiva,
att växelundervisningsmetoden, varav lancastersystemet var mest bekant
hos lärarna, gjorde läraren till kontrollant – en effektiv och billig metod,
att antalet barn per klass ej var begränsat.

Principen om statens yttersta ansvar för alla medborgares uppfostran och undervisning fastslås.

Föräldrarna beordras låta sina barn inhämta ett visst kunskapsmått.

Församlingen blev tvungen att upprätta och underhålla skolor.

Staten svarade för lärarutbildningen – undervisningen var en kyrkligt kommunal angelägenhet.

folkskollärare /byskollärare/ med endast seminarieutbildning på posten möttes med skurar av hån och glåpord som seminaristen och skolmästaren, radikal frasmakare och fanatiker. Stort missnöje visades från främst akademiskt och kyrkligt håll. Man spådde en olycklig tid för religionsundervisningen och den högre utbildningen. Karl Staaf motiverade utnämningen med att kyrkan, universiteten och läroverken haft representanter i regeringen men aldrig någon folkskollärare, vilket vore på tiden. Fridtjuv Berg kände sig skyldig mottaga utnämningen, trots att han förstod vad som skulle komma.

Fridtjuv Berg hade stora förutsättningar för statsrådsämbetet. Han var i besittning av en grundlig humanistisk utbildning, trots att han ej velat gå den vanliga vägen genom examensbetyg vid läroverk och universitet. Han hade ett mångsidigt 15-årigt riksdagsarbete bakom sig. Han hade i sitt riksdagsarbete med stor noggrannhet avfattat alla motioner i de utskott han suttit med allsidig och klagörande motivering. Han ägde en hart när otrolig arbetsförmåga och han var känd för en omutlig ärlighet och samvetsgrannhet.

Men Fridtjuv Berg klarade av arbetet på posten och tillvann sig stor respekt.

1906 Fridtjuv Berg är ordförande i kommittén för att åstadkomma bättre lärarutbildning.

1906 Fridtjuv Bergs idéer och förslag vid årets riksdag segrade med 216 röster mot 141 i gemensam omröstning i de bägge kamrarna.

"Man hade således på reformvänligt håll lyckats förhindra att landet, som Berg i sin motion 1903 uttryckte det, blev överspannet av ett nät av enskilda skolor till förfång för de enhetsskolesträvanden, som han sedan lång tid haft på sitt program."

Den kommande högerregeringen under Hugo Hammarskjöld stödde Bergs idéer.

1906 I ett av K Mt år 1906 utfärdat cirkulär beslutas om en ändring i stavsättet.

Nordiska språkforskare hade vid ett rättstavningsmöte i Stockholm förordat vissa förändringar i stavsättet.

Mötet föreslog

f och fv	utbytes mot v
dt	ändras till t eller tt
f, fv och hv	ändras till v.

Reformen skulle genomföras i Läroverkens tre lägsta klasser, i samtliga småskolor och på folkskoleseminarierna.

Nya Dagligt allehanda skrev: Barbarismen bryter in.

"Pigstävningen"

40 000 namnunderskrifter insamlades mot påbudet. Dessa lämnades dock utan erinran eftersom reformen genomförts efter en utredning, som tagit ca fyra årtionden.

Skalden CD af Wirsén skrev i en bokanmälan: "Den språkliga framställningen är ren och ädel, fast läsningen försvåras, därigenom att författaren använder den ohyggliga nystavning, som på bedrövligt initiativ av en tillfälligt funktionerande klåfingrig ecklesiastikminister fått vanställa vårt härliga tungomål."

Inom skolvärlden mottogs stavningsreformen positivt.

1906 I maj månad avgick ministären Staaf på grund av rösträttsfrågans fall i riksdagen.

Under sin korta ministertid hade Fridtjuv Berg

- skapat en bättre rättsställning för småskolans lärare,
- inrättat lärarkårens representation i de lokala skolstyrelserna,
- statsunderstöd ges till folkbiblioteken,
- genomfört en betydande lönereglering åt folkskolans lärare och lärarinnor samt genomfört stavningsukasen.

Beslutet om olika lön för lärare och lärarinnor vilket fattades mot Bergs vilja i regeringen, skapade stor splittring och bitterhet bland lärarna i landet. De kvinnliga lärarnas lön blev lägre än de manligas. Under en lång tid hade de manliga lärarna och deras fruar fört en kampanj mot likalön.

De kvinnliga lärarna bildade nu Folkskollärarinneförbundet för att kämpa vidare i bl a lönefrågan.

1906 Fridtjuv Berg engagerade sig som talare runt om i landet i rösträttsfrågan.

1907 Fridtjuv Berg är redaktör för Svensk Lärartidning.

1907 **Fridtjuv Berg utses till filosofie hedersdoktor vid Uppsala universitet.**

1907 Fridtjuv Berg och Alfred Dalin utger Nya läseboken för Sveriges barndomsskolor och ungdomsskolor.

Selma Lagerlöf skrev "Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige". Del I år 1907 och del II år 1908.

1908 "Svensk vers" av Alfred Dalin utkom.

1908 – 1911 Fridtjuv Berg är ledamot i statsutskottet.

1909 Beslut fattas om inrättande av fyraåriga kommunala mellanskolor, som skulle kunna inrättas som fortsättning på sexårig folkskola. De kommunala mellanskolorna ledde liksom realskolorna fram till realexamen. Mellanskolorna fick stor betydelse på mindre orter och på landsbygden. 1920 fanns 52 kommunala mellanskolor i landet.

Folkskolan hade varit en avslutad skola men knöts nu ihop med en längre skolutbildning.

Det andra steget mot folkskolan som bottenskola var taget.

Enhetsskoletanken hade tagit ett stort steg framåt.

Fridtjuv Berg är vice ordförande i behandlande utskottet i riksdagen.

1910 Fridtjuv Berg väljes som ordförande i Sveriges allmänna Folkskollärareförening.

1910 Klasstorleken minskas till 40 elever per lärare.

1910 Verner von Heidenstams läsebok "Svenskarna och deras hövdingar" utkommer.

1911 En instruktionsbok för folkskollärare utgives i hur man skall använda skolplanscher med djur och fåglar i naturundervisningen.

1911 Sven Hedins läsebok "Från pol till pol" utkommer. Denna läsebok blir världsbeskrivningen.

1911 **Fridtjuv Berg inväljes på hösten i Karl Staafs andra ministär, denna gång som självskriven ecklesiastikminister. Kritiserad – ärad!**

Beslut fattas

om folkhögskolorna och

folkbiblioteken får större anslag och av dessa bibliotek utgjorde

skolbiblioteken en del. Ej mindre än 170 000:- Kr avsättes för understödjande av folkbildningsväsendet.

Överstyrelsen inrättas för folkundervisningsväsendet.

Organisationen av folkskoleseminarierna ses över.

1912 Anna Maria Roos skrev de nya läseböckerna för småskolan Sörgården, i Önnebo och Önnebofolk för klasserna 1 – 3. De blev stora framgångar. Sörgården blev genast populär. Inte minst bidrog de ypperliga illustrationerna av Brita Ellström, Ingeborg Uddén och Stina Beck-Friis till framgångarna.

1912 Pensionerade folkskolläraren Anders Berg levde efter slutad slöjdinspektörstjänst i ytterligare 15 år och vårdades av dottern Hildegun.

Anders Berg var vid sin död 28 juni 1912 nära 91 år gammal och hade då varit lärare i 63 år.

Anders Berg – en märkesman i folkskolans utveckling.

1914 I februari avgick den Staafska regeringen efter Bondetåget och konungens borggårdstal.

1914 **Staten tar över 90 % av lärarlönerna i statsbidrag för folkskolan.** Kommunerna hade mycket olika ekonomisk bärkraft. Genom beslutet kunde staten bestämma över skolans utveckling.

”År 1914 undervisades inte mindre än 267 727 barn i halvtidsläsande skolor eller 43,3 %. De flesta av dessa barn gå i skolan endast 80 – 90 dagar under läsåret emot normalt 180.

På ovanligt många platser i vårt land förorsakar fattigdomen att barnens skolgång blir dålig samt ofta avbruten i förtid. Föräldrarna inse ej nödvändigheten av skolundervisning. För uppehållande av hemmet behövs barnhjälpen tagas i anspråk.”

1916 **Fridtjuv Berg avled den 29 februari, knappt 65 år gammal.**

Han hyllades vid sin bortgång enstämmigt från olika läger för hans banbrytande arbete för skolans, pedagogikens och folkbildningens bästa.

Under sin levnad var Fridtjuv Berg en ofta anlita pedagogisk författare i pedagogiska tidskrifter och han skrev otaliga artiklar i Svensk Lärartidning.

Fridtjuv Berg har i hög grad arbetat för
främjande av de svenska folkskolan
för enhet och god anda inom lärarkåren och
förbättring av lärarnas ställning.

”Från en anspråkslös begynnelse har folkskolan, under ihärdigt arbete, vuxit fram till en mäktig samhällsfaktor med skickesedigt inflytande över folkets nutid och framtid. Mycket har genom åren upptagits på folkskolans program, som var folkskolan från 1842 alldeles främmande. Vidgandet av folkskolans uppgifter sammanhänger på det närmaste med kulturutvecklingen och den sociala utvecklingen överhuvud.”

1920 **Folkskolan anses helt genomförd omkring detta år.** Halvtidsläsningen i folkskolan var ännu vanlig i stora delar av landet. Ledande skolmän talade sig varma för att den skulle fortsätta för att barnen skulle kunna uppfostras i hemmen och framför allt för att de skulle få tid med arbetet hemma.

Detta gällde naturligtvis ej de högre samhällsklassernas barn.

År 1917 fattas beslut om att varannandagsundervisningen skall upphöra och med åren försvann halvtidsläsningen i folkskolan.

1920 Skolförordning utfärdas med förebild för reglementen om hur stora klasser i folkskolan får vara: A-klass = 40 elever, B2.klass = 34 elever och B3-klass = 30 st. Förordningen kom att gälla till år 1962,

1922 **Beslut fattas om att sexårig folkskola skall bli allmän bottenskola**

Därefter skulle följa antingen fyraårig realskola plus treårigt gymnasium eller sjuårigt lyceum eller sexårig flickskola,

1927 är året för bottenskolereformen.

Den nya skolplanen kopplar ihop folkskola och realskola, antingen från fjärde, 4 + 5 eller från sjätte klassen i folkskolan, 6 + 4. Denna reform kom att bestå in på 1950-talet.